

DENKEND AAN DE SINT CAECILIAKAPEL



AFSCHEID NEMEN DOET PIJN

En juist daarom is het goed om daar alle aandacht aan te geven. Er zijn leukere feesten dan een laatste viering in een kerkgebouw, en toch staat ons precies dat te doen. Met twee afscheidsdiensten en met deze brochure willen wij aandacht schenken aan twee gebouwen, die niet alleen voor ons als kerkelijke gemeente, maar ook voor de stad als geheel van belang zijn. Voor veel mensen in de stad zijn de gebouwen verbonden met belangrijke herinneringen, van doop en trouwfeesten tot uitvaartdiensten van dierbaren. We nemen nu afscheid van twee muzikale parels in de hoop dat zij ook in de toekomst volop mogen klinken. En we nemen afscheid van twee plekken, waar regelmatig het woord van God heeft geklonken. De stenen zullen voor veel mensen ook in de toekomst van God verkondigen, maar met onze wekelijkse diensten concentreren wij ons nu op een vaste vierplek in Tiel.

Ondanks de pijn is er vooral reden tot dankbaarheid. Voor de vele jaren dat de Caeciliakapel en de Sint Maartenskerk als plaatsen van samenkomst voor christenen hebben gediend. Als stralende ontmoetingsplek van actieve, dienstbare en vierende gemeentes. En ook daarvoor dat wij deze gebouwen in goede handen kunnen overdragen. Het geloof, en daarmee de kerk, is in beweging. De tijden veranderen. En daarmee ook de mogelijkheden van de kerk.

Afscheid nemen doet pijn – en daarvoor is alle ruimte. Met mooie gedachten bij het doorbladeren van deze brochure. En afscheid is ook een nieuw begin. Voor ons als mensen en voor deze prachtige gebouwen.

ds. Detlef Bohlken



DENKEND AAN DE SINT CAECILIAKAPEL



Wie op het einde van de middeleeuwen in Tiel rondwandelde vond daar twee kerken, de Sint Maarten en de St. Walburgiskerk (staande in het Kalverbos). Verder een aantal kloosters: het Sint Agnietenklooster aan de Sint Agnietenstraat en de Cellebroederskapel in de knik van de Tolhuisstraat. Dan waren er aan de Achterweg en de Kerkstraat nog twee 'zusterhuizen', het eerste begin van wat in 1494 het 'Sunte Ceciliën cloister' genoemd werd. Daar woonden nonnen die leefden volgens de regels der Augustinessen, zoals opgesteld door het klooster Windesheim bij Zwolle. Hun inspirator Geert Groote (1340-1384) had het hun voorgeleefd. Hij verzette zich tegen misstanden in de katholieke kerk en leidde een sober leven. De zusters Augustinessen volgden zijn spoor door eenvoudig te leven, het geven van

onderwijs en het verrichten van praktisch werk. De nonnen in Tiel vulden hun dagen met een vast ritme van gebeden, maar ook met weven, spinnen en het bakken van brood voor de 'vrijdagse armentafel' in de Sint Maarten. Er woonden niet meer dan twaalf vrouwen in de kloosterruimtes.

Bij het klooster hoorde een kapel, gewijd aan de heilige Cecilia (gestorven in 230). Zij kwam uit een voorname Romeinse familie, was Christen en werd gedwongen te trouwen met een niet-christelijke Romein. In de bruidsnacht bad zij, terwijl de muziek nog klonk, tot de Heer om haar maagdelijkheid te bewaren. Dat lukte en ook haar man liet zich door haar tot het Christendom bekeren. Beiden vonden de dood. Cecilia werd heilig verklaard en is de beschermster van de muziek.

Een roerige tijd

De zestiende eeuw nam een roerige wending bij het uitbreken van de Tachtigjarige Oorlog in 1568. Ook Tiel en omgeving kregen ermee te maken. In 1572 namen de zusters Dominicanessen uit het klooster te Westroijen hun toevlucht tot het St. Ceciliënklooster. De toestand verslechterde nog meer, toen de reformatie zich enige jaren later voltrok. De stad legde beslag op panden en bezittingen van de kloosters, maar de kloosterlingen mochten er wel blijven wonen. Men liet ze eenvoudig 'uitsterven'. Pas in 1613 overleed Hadewich van der Molen, de laatste non van het St. Ceciliënklooster. Ambtman Dirk Vijgh, vanwege zijn macht wel de 'koning van Tiel' geheten, maakte van de kapel een onderkomen voor zijn soldaten. De kloostergebouwen vervielen en werden vóór 1621 gesloopt.

DENKEND AAN DE SINT CAECILIAKAPEL



De bij het klooster horende kapel bleef gespaard en werd na een halve eeuw verwaarlozing in 1633 gerestaureerd. Het schip kreeg aan de binnenzijde een houten tongewelf. Een jaar later hielden de hervormden (in die tijd sprak men echter van 'Gereformeerden') hun eerste eredienst in de kapel. Deze 'kleyne kerck' was bedoeld voor de Tielse elite, die er eigen betimmerde zitplaatsen kreeg. We maken een sprong in de tijd en houden even stil in 1753, toen het groeiend aantal Lutheranen toestemming kreeg om vier keer per jaar met een eigen predikant avondmaal te vieren en kinderen te laten dopen. De laatste Franse bezetting (1795-1813) bracht de scheiding van kerk en staat. De stad stond in

1809 de kapel af aan de hervormde gemeente. Wel mochten de Lutheranen er hun diensten blijven houden. Vanaf 1828 kwam er toestemming om wekelijkse bijeenkomsten te organiseren. In die tijd was men een bijkerk van de Lutherse gemeente in Culemborg. Eerst in 1841 werd de Tielse kerkgemeente zelfstandig.

Een houten noodkerk

"Zondagmorgen beierde de klok in het torentje van de Noodkerk aan de Dr. Schaepmanstraat lustig, ten tekenen dat aldaar de eerste godsdienstoefening zou worden gehouden". Aldus een verslaggever van de Nieuwe Tielsche Courant van 27 november 1946. Tiel likte haar wonden na de verwoestende beschietingen van najaar 1944 – voorjaar 1945. De Ceciliakapel was zwaar beschadigd en niet te gebruiken voor kerkdiensten. Restauratie volgde en in de kerstnacht van 1948 kon er weer gekerkt worden. Let wel: de hervormden hielden hier nu hun diensten, zolang de zwaar beschadigde St. Maarten niet voor de eredienst beschikbaar was. De Lutheranen moesten omzien naar een andere oplossing. Na een gift van Deense Lutheranen bracht een houten noodkerk aan de Schaepmanstraat, hoek Troelstrastraat uitkomst.

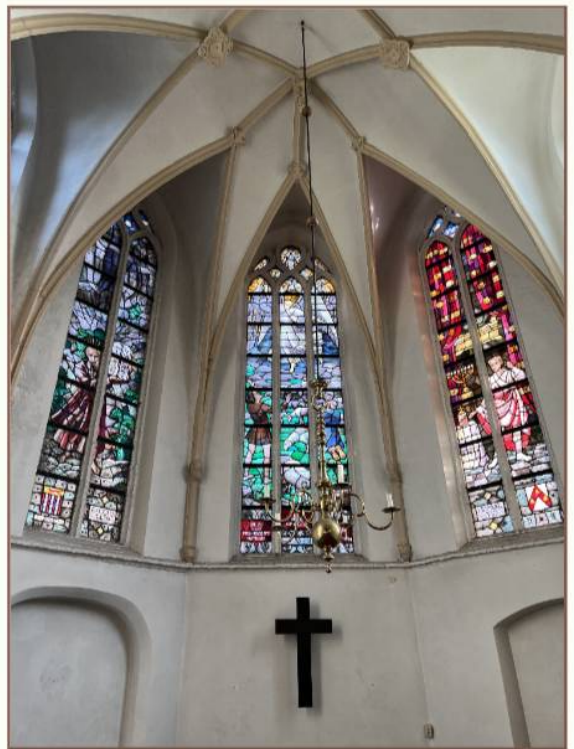


DENKEND AAN DE SINT CAECILIAKAPEL

Dominee K. van de Braak leidde de wijdingsdienst. Toen de eigenaar van de grond in 1960 bouwplannen had, moest gezocht worden naar een ander onderkomen dat gevonden werd aan de Tweede Achterstraat. Na het gereedkomen van de restauratie van de Sint Maarten in 1964 konden de Lutheranen in april 1967 weer kerken in hun eigen Ceciliakapel. Elkaar ontmoeten kon vanaf 1981 in de Ceciliënhof, gebouwd naar tekeningen van de Tielse architect Sytze van der Zee. Uiteindelijk gingen de Lutheranen samen op weg met de andere Tielse kerken in de Protestantse Gemeente Tiel.

We kijken rond in de kapel

De grootste ingreep aan de kapel tijdens de naoorlogse restauratie was het verplaatsen van de ingang van het koor naar de zijkant. Binnen vallen de ouderwetse houten banken op en rechts het koor met zijn gotische netgewelven en dito traceringen. Door ook het orgel een andere plaats te geven ontstond zo deze fraaie ruimte. Het opvallendste zijn de drie glas-in-loodramen, die in 1951 zijn vervaardigd door glazenier Georg Rueter.



DENKEND AAN DE SINT CAECILIAKAPEL

We kijken rond in de kapel

De grootste ingreep aan de kapel tijdens de naoorlogse restauratie was het verplaatsen van de ingang van het koor naar de zijkant. Binnen vallen de ouderwetse houten banken op en rechts het koor met zijn gotische netgewelven en dito traceringen. Door ook het orgel een andere plaats te geven ontstond zo deze fraaie ruimte. Het opvallendste zijn de drie glas-in-loodramen, die in 1951 zijn vervaardigd door glazenier Georg Rueter. Het verbindende thema is: openbaring. Links: De wetgeving op de Sinaï (Exodus 34:29). Onderaan het wapen van de familie Van Lidth de Jeude en hun wapenspreuk 'Nil sine Deo' = niets zonder God. In het midden: de herders in de kerstnacht (Lucas: 2). Rechts: De luisterende Samuël in de tempel te Silo (1 Samuel vers 3). Het wapen rechtsonder is van de familie Van Leeuwen. Een lid van dit geslacht schonk het raam.



In de kleine ramen een Lutherroos en een zwaan. In de preekstoel is een briefpaneel uit circa 1550 verwerkt, afkomstig van een betimmering uit de Maartenskerk. De grafzerk in het koor is van burgemeester Arernt van Hasselt, overleden 4 juni 1636. Mogelijk speelde hij een rol bij de restauratie van 1633. Het orgel is in 1974 door de firma Blank uit Herwijnen gebouwd. De sfeervolle, intieme Ceciliakapel is een parel in het Tielse erfgoed.

Peter Schipper

DENKEND AAN DE SINT CAECILIAKAPEL

De St. Caeciliakapel als Muziektempel

Door de architectuur, de inrichting en de sfeer is de St. Caeciliakapel een sacrale ruimte waar het goed was kerkdiensten te houden, huwelijken te sluiten en afscheid te nemen van overledenen. Een stijlvol gebouw dat bijvoorbeeld op de Monumentendagen goed bezocht werd.

Voor mij was de kapel vooral een prachtige ruimte voor (kerk)muziek. Ik ontdekte de mooie akoestiek toen ik zo'n 50 jaar geleden lid werd van de Lutherse Cantorij. Alleen al het repeteren in deze ruimte, onder het orgel achter in de kapel met in de wintermaanden een gordijn als afscheiding tegen de kou in de hogere ruimte, was meestal een plezier. Soms niet want elk foutje was duidelijk hoorbaar....

Al snel werd ik de leider van het koor, cantor van de Evangelisch Lutherse Gemeente.



Kenmerkend voor een cantor: zijn achterkant!

Wat heb ik genoten van de diensten waarin we als cantorij een belangrijk aandeel in de liturgie hadden. Van de hoogtepunten zoals bijvoorbeeld de dienst bij een jubileum van Ds. Irik, bij de intrede van Ds. Bohlken, bij de trouwdiensten van leden van de cantorij én -dan heel ingetogen- bij een aantal rouwdiensten waar we gevraagd werden te zingen. En steeds hoorden we: Wat een prachtige ruimte voor muziek, voor zingen en orgelspel.

In mijn periode als cantor heb ik samengewerkt met vijf organisten. En alle vijf beroepsmusici die inspirerend speelden. (Wellicht goed om dit wat te nuanceren: Bij één van die organisten kon je op zondagmorgen horen hoe zijn zaterdagavond was verlopen. Héél enerverend? Dan de andere morgen echt vrolijke voorspelen....Minder gezellig? Dan op het laatste moment achter het orgel en plichtmatig spel....)



DENKEND AAN DE SINT CAECILIAKAPEL

Ook anderen wilden graag onze kapel gebruiken voor muziek zoals de Agnietenhof die er hun zondagse koffieconcerten organiseerde. Voor enkele groepen was de huur een obstakel. We maakten de afspraak dat die geen huur in rekening werd gebracht maar dat wij de uitgangscollecte kregen (zoals bij een blokfluitgroep, bij uitvoeringen van leerlingen van de muziekschool).

Ik zal het gebouw, de sfeer, de akoestiek en de diverse daar aanwezige instrumenten missen...

De Ceciliënhof als centrum voor bijeenkomsten.

Het is goed ook even stil te staan bij de Ceciliënhof. Destijds is die gebouwd op de grond die we geschonken kregen van Mevrouw Hogenboom. Met geld dat we leenden bij de Duitse Martin Luther Bund. Een lening die in de loop van de jaren geheel werd afbetaald door de opbrengst van alle door onze Hofcommissie georganiseerd activiteiten (verhuur aan bridgegroepen, aan Verenigingen van Eigenaren, aan de Christus de Deur Gemeente etc. etc)

Dat wordt volgend jaar terugkijken met heimwee naar.....



Pieter Geleijns

